

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ГУНЬКО БОГДАН ПЕТРОВИЧ
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК: 332.142.6:061.1
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ФОРМУВАННЯ ПРІОРИТЕТІВ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ**
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

Б. П. ГУНЬКО
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи:
ХОДАКІВСЬКИЙ Євгеній Іванович
(прізвище, ім'я, по батькові)

доктор економічних наук, професор
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: **ГУНЬКО Богдана Петровича**
допущено до захисту.

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № ____ від «____» грудня 2022 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор _____
(науковий ступінь, вчене звання) (підпис)

Валентина ЯКОБЧУК
(власне ім'я та прізвище)

«____» грудня 2022 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **ГУНЬКО Богдан Петрович** захистив
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:
сума балів за 100-бальною шкалою _____
за шкалою ECTS _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____
(науковий ступінь, вчене звання)

_____
(підпис)

Настасія ПУГАЧОВА
(власне ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

ГУНЬКО Б.П. Формування пріоритетів екологічної політики України в умовах воєнної агресії. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» усіх форм навчання. – Поліський національний університет, Житомир, 2022.

В дослідженні доведено, що в умовах воєнної агресії екологічна політика держави стикається з цілим рядом екологічних проблем і ризиків, тому потрібна модернізація механізмів публічного адміністрування в напрямку посилення ступеня відповідальності органів публічної влади, приватного сектору та інститутів громадянського суспільства за природокористування. Зроблено акценти на Концепції сталого розвитку, яка передбачає такий розвиток суспільства, за якого вплив на навколишнє середовище залишається в межах господарської ємності біосфери, при цьому не порушуються природні засади для відтворення. Обґрунтовано, що при розробці та удосконаленні вітчизняної екологічної політики важливим є орієнтування на кращі європейські практики реалізації екологічною політики.

Ключові слова: пріоритети, екологічна політика, воєнна агресія, забруднення, антропогенне навантаження, модернізація, публічне управління.

SUMMARY

HUNKO B.P. Formation of environmental policy priorities of Ukraine in conditions of military aggression. - Qualification work on manuscript rights.

Qualification work for obtaining a master's degree in the specialty 281 «Public management and administration» of all forms of education. – Polis National University, Zhytomyr, 2022.

The study proved that in the conditions of military aggression, the environmental policy of the state faces a number of environmental problems and risks, therefore, the modernization of public administration mechanisms is needed in the direction of increasing the degree of responsibility of public authorities, the private sector, and civil society institutions for environmental management. Emphasis is placed on the concept of sustainable development, which envisages the development of society in which the impact on the environment remains within the economic capacity of the biosphere, while the natural foundations for reproduction are not violated. It is substantiated that when developing and improving domestic environmental policy, it is important to focus on the best European practices of implementing environmental policy.

Key words: priorities, environmental policy, military aggression, pollution, anthropogenic load, modernization, public administration.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	8
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	17
РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ	29
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	37
ДОДАТКИ	41

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах воєнної агресії екологічні проблеми стали особливо актуальними, а діюча система охорони навколишнього середовища дозволяє безнаказано населенню та промисловості забруднювати навколишнє середовище та неефективно користуватись природними ресурсами. Таким чином, вирішення екологічних питань стає основним завданням органів публічної влади в напрямку реалізації екологічної політики держави.

Віна показала, що екологічні проблеми виходять далеко за межі національних кордонів і можуть бути вирішені лише завдяки комплексу дій органів управління на всіх рівнях прийняття управлінських рішень. Сучасна екологічна політика охоплює низку питань: захист клімату, стабільну енергетичну політику, збереження біологічного різноманіття та збереження лісів, морів і ґрунтів. Вона повинна вирішувати питання опустелення, стійкого поводження з відходами та захисту населення від воєнних руйнувань природної інфраструктури. Майже всі ці питання потребують загальних стратегій, щоб забезпечити розгляд питання охорони навколишнього середовища в інших сферах політики.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичним обґрунтуванням шляхів вирішення екологічних питань займається значна кількість вітчизняних і зарубіжних дослідників, які пропонують різні підходи до їх вирішення екологічних проблем. Екологічна проблематика та питання пов'язані із забезпеченням зниження антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище представлені в роботах таких вітчизняних науковців як І. В. Бураковський, В. Р. Сіденко, Є. М. Данкевич, В. І. Чужиков, Н. В. Зіновчук, О. І. Кредісов, А. П. Румянцев та інших. Автори наголошують на необхідності використання європейських стандартів екологізації виробництва [15, 21, 32]. Окремі аспекти напрямів екологічної політики України в контексті євроінтеграції висвітлені в роботах: А. А. Мазаракі,

А. С. Філіпенко, Л. О. Лігоненко, О. І. Кириченко. Більшість із них приходять до висновку, що потрібно створити систему охорони навколишнього середовища, яка буде гарантувати реальну охорону та запобігти шкоді навколишньому середовищу, реформувати механізм екологічної політики.

Метою магістерського дослідження є теоретичне обґрунтування пріоритетів та напрямів реалізації екологічної політики держави та стратегії збалансованого природокористування України в умовах воєнної агресії. Відповідно до поставленої мети в роботі вирішувались такі завдання:

- розкрити сутність екологічної політики;
- ідентифікувати основні чинники, які впливають на екологічну політику;
- дослідити методичні підходи до оцінки екологічної політики в умовах воєнного стану;
- обґрунтувати пропозиції щодо підвищення ефективності та доцільності формування системи екологічної політики в воєнній агресії.

Об'єктом дослідження є процес управління екологічною політикою України в умовах воєнної агресії. Предметом дослідження є питання теоретико-методичного обґрунтування практичних аспектів управління екологічною політикою України в умовах воєнного стану.

Теоретичною і методологічною основою роботи є застосування системного підходу до дослідження фундаментальних праць з проблем сучасного управління екологічною політикою України в умовах війни. Застосування абстрактно-логічних методів, індукції й дедукції уточнено сутність поняття “екологічна політика”, а також сформовано загальні висновки та висновки до розділів. Для визначення проблем, що стримують процес підвищення ефективності екологічної політики та окреслення заходів їх подолання застосовано метод аналізу і синтезу.

Інформаційними джерелами дослідження були законодавчі та нормативні акти України з питань екологічної політики, офіційні матеріали Державного комітету статистики, оперативна інформація профільних

міністерств, довідково-нормативні матеріали і наукова література за темою дослідження, результати власних досліджень автора, інформаційна комп'ютерна мережа Internet щодо напрямів екологічної політики природокористування України в умовах воєнної агресії.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення й висновки дослідження можуть слугувати обґрунтуванням подальшого удосконалення регіональних напрямів реалізації екологічної політики в умовах воєнного стану.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Негативні впливи воєнної агресії росії на природне середовище України підвищують ступінь пріоритетності вирішення питань збереження ресурсного потенціалу країни, потребують активізації заходів екологічної політики держави. Так, уже наявні проблеми, пов'язані з незбалансованістю експлуатації природних ресурсів України, недостатнім захистом навколишнього середовища, доповнились воєнними руйнаціями природної інфраструктури територіальних громад, знищенням цілих екосистем, що унеможлиблює реалізацію завдань сталого розвитку суспільства.

Традиційними причинами, що викликають екологічні проблеми влюбій країні є пріоритет принципів економічного егоїзму, які домінують в стратегіях розвитку територіальних громад, над принципами збереження навколишнього середовища. Внаслідок чого, протягом тривалого часу формування екологічної політики в територіальних громадах, не здійснено перехід до ресурсозберігаючих технологій, а переважна більшість галузей залишаються ресурсоємними, що негативно впливає на довкілля і природозбереження. Додатковими негативними чинниками, що роблять екологічну політику не ефективною є висока ступінь фізичного та морального зносу основного капіталу більшості підприємств; неефективні механізми публічного управління охороною природних ресурсів; неузгоджені дії органів публічної влади з приватним сектором та неякісний аналіз та моніторинг причин погіршення стану екології.

Ця, писемистична картина, доповнюється низьким рівнем суспільної свідомості в питаннях захисту навколишнього середовища та забезпечення реалізації цілей сталого розвитку, незадовільним рівнем дотримання природоохоронних нормативно-правових актів, незадовільним контролем державних органів влади за виконанням основних положень природоохоронних

законів. В період воєнної агресії значно скоротилась фінансові надходження в державний та місцевий бюджети та їх перерозподіл на природоохоронні заходи, вирішення екологічних питань фінансуються за залишковим принципом.

В умовах активізації воєнних дій різко підвищились ціни на енергоносії, газ, таким чином виникла необхідність у реалізації системи заходів державного управління, які сприятимуть підвищенню енергоефективності, забезпечать ефективну діяльність енергетичного сектору, здійснять перехід до відновлювальної енергетики. У сфері екологічної безпеки воєнна агресія викликає ряд проблем пов'язаних з втручанням військово-промислового комплексу в природне навколишнє середовище країни. Війна обмежує можливості здійснювати контроль за природоохоронним законодавством, активні воєнні дії приводять до забруднення водних ресурсів, повітряного простору, земельних угідь шкідливими речовинами, нафтопродуктами, знищують природні ландшафти, цілі міста. Таким чином, механізми публічного управління екологічним балансом в Україні повинні максимально бути спрямовані на мінімізацію наслідків впливу воєнних дій на об'єкти соціальної і екологічної інфраструктури територіальних громад, сприяти реалізації реформ у сферах безпеки і оборони.

Сучасні міжнародні стандарти управління функціями екологічних систем, на різних рівнях прийняття владних рішень, починаючи від підприємства і закінчуючи країною в цілому, спрямовують механізми державного адміністрування на сталий розвиток навколишнього природного середовища в Україні та комплексні міжнародні природоохоронні ініціативи. Європейський екосистемний підхід в ході реалізації політики держави, яка спрямована на захист навколишнього середовища, потребує зкоординованості інструментів публічного управління природозбереженням з політичними діями держави в інших галузях, пріоритетності реалізації екологічних складових в ході складання планів, програм, проектів сталого розвитку, рис.1.1.

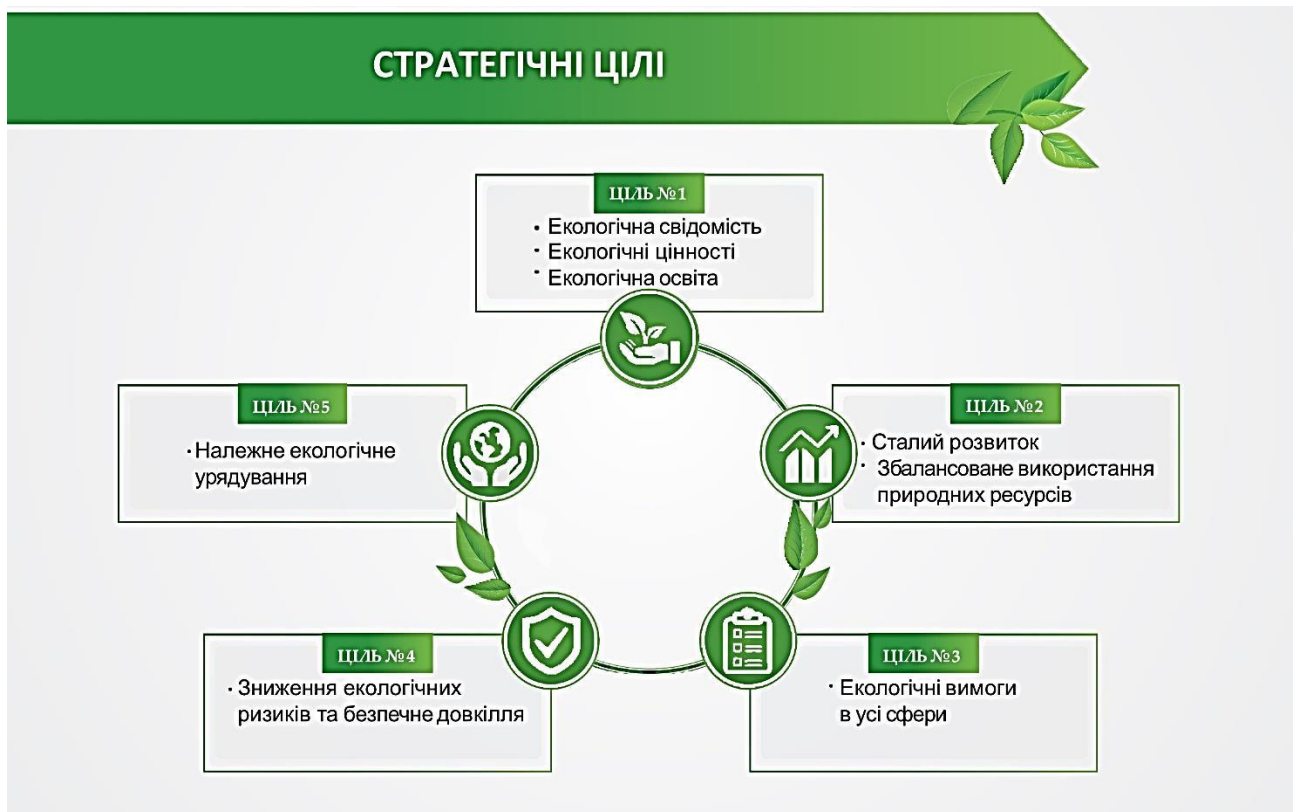
Рис. 1.1. Пріоритетні цілі сталого розвитку

Джерело: [17].

Як видно з рисунку 1.1, пріоритетні цілі сталого розвитку передбачають вирішення проблем бідності, голоду, підтримання здоров'я, передбачають якісну освіту, гендерну рівність, формування відновлювальної енергетики. Цілями передбачається створення нових робочих місць, що може стати основою економічного зростання та фундаментом інновацій і розвитку інфраструктури. Екологія людини передбачає зменшення нерівності та забезпечення відповідального споживання, формування психології захисту планети. Сучасна екологічна політика повинна бути спрямована на якість життя, досягнення миру і справедливості, активної співпраці за ради досягнення цілей сталого розвитку в кожній громаді.

Війна вкрай негативно впливає на довкілля, що вимагає екологічної модернізації діяльності органів публічної влади, підприємницького сектору, зниження податкового тиску на екологоорієнтований бізнес, потребує формування системи компенсацій постраждалим від війни підприємствам. Мета екологічної політики держави в умовах воєнно-політичної та еколого-економічної кризи відновити і забезпечити сталий розвиток довкілля через впровадження інструментів екосистемної моделі управління екологічним

розвитком на усіх напрямках модернізації економіки та соціального життя країни. В цивілізованій країні кожний громадянин має право, затверджене Конституцією України, на безпеку життєдіяльності та якісне довкілля, на результативну політику держави, яка забезпечить збалансоване природокористування. Стратегічні цілі екологічної політики держави визначені на рисунку 1.2 [25].

Рис. 1.2 Стратегічні цілі екологічної політики держави

Джерело: [25].

Як видно з рисунку 1.2 стратегія на забезпечення екологічності розвитку суспільства будується на екологічності свідомості, екологічній системі цінностей, екологічній освіті. Стратегія сталого розвитку та збалансованого природокористування потребує належного врядування, яке знизить екологічні ризики, створить умови для безпечного довкілля, зможе посилити вимоги до екологічності діяльності у всіх сферах економіки.

Основні засади екологічної політики держави базуються на збереженні такого стану клімату, який не буде посилювати ризики пов'язані зі здоров'ям та

благополуччям людини і природи, на досягненні Цілей Сталого Розвитку, які було затверджено на Саміті Організації Об'єднаних Націй в 2015 році, на сприянні збалансованості основних елементів, чинників та пріоритетів економічного, екологічного та соціального розвитку. Екологічні вимоги повинні враховуватись органами публічної влади при розробленні і затвердженні інституційного забезпечення державних планів, програм, проектів на галузевому, регіональному та місцевому рівнях при прийнятті управлінських рішень, що мають вплив на стан навколишнього середовища [25].

В умовах воєнної агресії важливе значення має розвиток міжсекторального партнерства, до якого можуть бути залучені зацікавлені особи, а саме, органи публічної влади, приватний сектор, інститути громадянського суспільства. Які спільно повинні розробити заходи по запобіганню виникнення криз природно-техногенного спрямування, по прогнозуванню еколого-економічних ризиків тощо. Для такого партнерства важлива екологічна оцінка майбутньої екологічної стратегії на рівні країни і регіонів, оцінка ризиків для довкілля та комплексний моніторинг стану природних ресурсів. Потрібно забезпечити невідворотність відповідальності за не дотримання природоохоронних законів, застосувати принципи пріоритету усунення джерел шкоди навколишньому середовищу, забруднювач мусить платити високу ціну за нераціональне природокористування.

Ці дії повинні відбуватись при посиленні відповідальності органів публічної влади за доступ до достовірної екологічної інформації, за стимулювання вітчизняного бізнесу, який здійснює скорочення викидів парникових газів, знижує показники енергоємності, проводить модернізаційні заходи по впровадженню технологій, що будуть ресурсозберігаючими і безвітходними. Ці дії потрібно реалізувати через податкові пільги та держзамовлення, дешеві кредити та прямі державні інвестиції, лізинг та хеджирування, активну комунікацію та взаємодію суб'єктів екологічної політики на принципах прозорості, відкритості, відповідальності. Основні інструменти реалізації екологічної політики держави відображені на рис. 1.3.

Рис. 1.3. Інструменти реалізації екологічної політики держави

Джерело: [25].

Як видно з рисунку 1.3 найважливішими інструментами реалізації екологічної політики України до 2030 року мають стати способи моніторингового впливу та контролю по попередженню та припиненню порушень екологічних правових норм, фінансово-економічні інструменти і методи сертифікації та електронного екологічного урядування. Центральну роль серед інструментів екологічної політики має відігравати інтегрована стратегічна екологічна оцінка ступеня екологічних ризиків, та розвиток екологічних комунікацій [41].

Інформаційні та комунікаційні інструменти екологічної політики забезпечать підвищення проінформованості інститутів громадянського суспільства в питаннях результативності діяльності органів публічної влади по дотриманню законодавства та екологічних принципів. Інструменти державного регулювання навколишнім природним середовищем дадуть змогу дати наукове обґрунтування обмежень по використанню природних ресурсів і забрудненню

навколишнього середовища через впровадження інтегрованого дозволу відповідно до Директив 2010/75/ЄС [25]. Використавши стратегічну екологічну оцінку можна співставити планові та фактичні напрями і технології діяльності приватного сектору і їх відповідність чинним законодавчим нормам охорони навколишнього середовища та використання природних ресурсів.

Проведення екологічного аудиту, екологічної сертифікації та маркування продукції – підвищують екологічне обґрунтування ступеня еколого-економічної ефективності діяльності господарюючих суб'єктів, поліпшують екологічність продукції, встановлюють норми відповідності діяльності природоохоронному законодавству. Важелями екологічного обліку забезпечується реєстрація та обробка інформації про природоохоронну діяльність підприємства, здійснюється передача користувачам для прийняття управлінських рішень з врахуванням. Сьогодні в державі потрібна система всеохоплюючої екологічної просвіти, економічних та фінансових механізмів для екологічної модернізації основних галузей економіки. Потрібно посилити «міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки – забезпечить виконання міжнародних зобов'язань відповідно до багатосторонніх та двосторонніх міжнародних договорів України, розширення співробітництва з питань запобігання транскордонному забрудненню навколишнього природного середовища» [21].

Воєнна агресія викликає підвищення антропогенного навантаження на природні ресурси України, привела до загострення еколого-економічних проблем у всіх сферах господарювання, активізувала інститути міжнародної спільноти по вжиттю екологічних заходів урегулювання зростаючих викликів воєнно-політичної та еколого-економічної кризи. Для України сьогодні, не зважаючи на складну ситуацію, викликану війною, потрібно прискорити перехід до міжнародних екологічних стандартів, розробити інноваційні механізми екологічної політики, що забезпечить реалізацію Цілей сталого розвитку ООН. Виникла необхідність у створенні спеціалізованих інститутів

публічного управління, функції яких будуть спрямовані на Цілі сталого розвитку затверджені Самітом ООН у 2019 році. Очевидно, що війна викликає глобальну екологічну катастрофу, руйнацію природного середовища не тільки в Україні, але і в цілому в світі, вона стала основною загрозою реалізації концептуальних положень збалансованого природокористування, загрозою найпоширенішій і прогресивній концепції взаємодії «людина-природа» [21].

Перехід до сталого збалансованого розвитку, це створення умов відсутності загроз для майбутніх поколінь у якісному задоволенні потреб та збереження навколишнього природного середовища. Такий перехід потребує побудови загальної стратегії публічного управління збалансованим природокористуванням в Україні в цілому та на регіональному рівні, у відповідності до євроінтеграційного вектору розвитку суспільства та впровадження європейських екологічних стандартів. Європейська практика реалізації концепції сталого розвитку передбачає такий розвиток суспільства, за якого вплив на навколишнє середовище залишається в межах господарської ємності біосфери, при цьому не порушуються природні засади для відтворення життя людини. Найважливішою тезою концепції є турбота про навколишнє середовище і його охорона при вирішенні завдань міжнародного, національного й регіонального розвитку, тобто регіональний рівень набув рівні права в природоохоронній діяльності не тільки з національним, а й міжнародним рівнем. Інноваційні підходи модернізації екологічних відносин в Україні мають носити комплексний характер, мають бути спрямовані на покращення природних, економічних і соціальних умов життєдіяльності, забезпечити реалізацію основних положень Закону «Про охорону навколишнього природного середовища» [28].

В умовах воєнної агресії екологічна політика держави має спрямувати екологічні ідеї та принципи сталого розвитку на відновлення ресурсного потенціалу країни, тому для нас повинні стати прикладом більшість країни Європи, що закріпили пріоритети сталого розвитку та чинники досягнення екологічної збалансованості територій у національних конституціях та інших

нормативно-правових актах. Україна має рухатись у напрямі побудови системи пріоритетів екологічного розвитку на усіх рівнях управлінської вертикалі та використати найкращі світові екологічні практики державного управління та адміністрування.

Висновки до 1 розділу

Дослідження теоретичних основ екологічної політики держави показало, що екологічні глобальні виклики та воєнні загрози для природного навколишнього середовища можна вирішити тільки через реалізацію комплексу заходів публічного адміністрування ключових цілей, які передбачено державною екологічною політикою України на період до 2030 року. Пріоритети цих цілей полягають у формуванні системи екологічних цінностей на засадах сталого розвитку, відновленні природо-ресурсного потенціалу, домінуванні цілей екологічної політики в системі управління соціально-економічним розвитком держави, в зниженні антропогенного впливу на екосистему країни, створенні сприятливих умов життєдіяльності громадян.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Україна вже дев'ять місяців протистоїть російській агресії на усіх фронтах, зокрема і на екологічному. Головним органом, яким проводиться екологічна політика країни є Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів. Війна викликала у цій інституції ряд структурних та кадрових реформативних змін, яких вимагала українська екоспільнота, в особі представників бізнесових структур, екологічних та громадських організацій. В адресу міністерства неодноразово лунала критика в питаннях трансформації механізмів та інструментів адміністрування у відповідності до реалій війни, пріоритетних напрямів відновлення сталого розвитку та природного потенціалу.

Верховною Радою України у воєнний час ухвалено законопроект № 2207-1-д «Про управління відходами» . Так, враховуючи, що Україна є однією з самих брудних країн Європи, в ній кожен день захороняється на сміттєзвалищах та полігонах біля 33 000 тонн відходів, протягом року понад 12 мільйонів тонн, що не відповідає європейським стандартам. Україна є єдиною країною в Європі, що не реалізує принцип «забруднювач платить» та не створила організацій екологічної відповідальності виробників. Вищеназаний закон є першим кроком в напрямку цивілізованого управління відходами. Сьогодні Україна єдина країна в Європі, що не має контролю над відходами «Наша мета – бути повноправним членом Європейського Союзу, тому ми маємо показати здатність проводити реальні європейські реформи» [34].

Цей закон створює можливості для змін, необхідних для членства в Європейському Союзі, дозволяє запроваджувати європейські принципи поводження з відходами, організовувати планові дії в системі управління відходами на національному, регіональному та місцевому рівнях. Необхідно закрити старі сміттєзвалища, а ті, що залишаться, привести у відповідність до

європейських норм, побудувати в Україні сучасну сміттєпереробну інфраструктуру у відповідності з європейськими стандартами, реалізувати принцип «забруднювач платить» та розширити відповідальність виробників за екологічні правопорушення. Необхідно впровадити нову систему по регулюванню викидів парникових газів, у відповідності з Законом України «Про основи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів», яка включає екологічний моніторинг, звітність та верифікацію, які б надавали достовірну інформацію про рівень викидів на підприємствах, що є першим етапом у створенні ринкової інфраструктури торгівлі парниковими квотами. Ринок торгівлі квотами на викиди парникових газів є зобов'язанням України по міжнародних договорах, ратифікованих Верховною Радою України, у відповідності до вимог Рамкової конвенції ООН та Паризької угоди щодо змін клімату.

Приєднання до європейської програми LIFE для клімату та довкілля, в 2021 році, відкриває можливості використання частини коштів програми для розвитку навколишнього природного середовища України, реалізації пріоритетних екологічних потреб країни. «LIFE – це потужний фінансовий інструмент країн-учасниць, Україною отримано від Європейського Союзу підтримка та колосальні можливості не лише для відновлення довкілля після збройної агресії Росії, а й загалом для відновлення живої природи в Україні» [41]. Жахливий вплив війни на довкілля, сотні тисяч тонн брухту, що залишаються на території України, замінований та зруйнований ліс потребують регенерації, саме на цю сферу будуть спрямовані пріоритети рамкової програми LIFE» [41].

Програмою LIFE профінансовано більше 5600 природоохоронних проектів у Євросоюзі, бюджетне фінансування програм в 2021-2027 роках буде становити 5,43 млрд. євро. «Для Міністерства природи масштаб цього рішення можна порівняти зі вступом України до Євросоюзу». З початком військових дій російськими військами обстрілювались нафтобази та великі промислові об'єкти, підземні води забруднювались важкими металами від снарядів та військової

техніки. Своєчасно створений Оперативний штаб, що займається фіксуванням екологічних злочинів окупантів, фахівцями штабу збираються відеодокази, використовуються супутникові знімки, відвідуються місця екологічних злочинів та відбираються зразки для досліджень.

Міністерство природи України підтримують провідні міжнародні юридичні фірми, які здійснюють підготовку позовів до країни-агресора з метою отримання репарацій від нанесеної шкоди. За 9 місяців війни було ухвалено низку рішень, що сприятимуть дерегуляції підприємництва в сфері навколишнього середовища, спрощено можливості продовження дії і отримання дозвільних документів, введено мораторій на перевірки, але діють ряд негативних чинників, а саме:

1) не звільнені від сплати екологічних податків території, в яких продовжуються активні бойові дії і ті, що знаходяться під окупацією;

2) оцінка впливу на навколишнє середовище та здійснення післяпроектного моніторингу в період військового стану неможлива через пряму загрозу життю;

3) позапланові перевірки за рішенням Міністерства природи при появі загроз, які мають негативні впливи на довкілля.

Забруднене атмосферне повітря та викиди парникових газів одні є основною проблемою України, дві третіх громадян проживають в територіальних громадах, в яких атмосферне повітря не відповідає санітарним нормам і викликає зростання захворюваності. Причини, які викликають погіршення якісних характеристик атмосфери та парникові ефекти газів полягають в недотриманні норм природоохоронного законодавства, низькими темпами розвитку новітніх технологій. Поліпшити якість атмосфери та посилити реагування органами публічно влади на зміну кліматичних умов, досягнути низьковуглецевого виробництва в Україні, виконувати міжнародні екологічні угоди це пріоритетні завдання уряду на всіх етапах прийняття рішень екологічної політики.

З настанням XXI століття світова спільнота визнала зміну клімату основною проблемою світової динаміки та потенційною загрозою глобалізаційних процесів міжнародного господарства, зросли прямі і непрямі ризики, пов'язані енергетичними небезпеками, продовольчими проблемами, що загрожує самому існуванню екосистем, викликає великі ризики для життя людини. В результаті воєнної агресії російської федерації Україна зіштовхнулася з високим ризиком природних і техногенних катастроф, пов'язаних зі знищенням основних ресурсів підприємств природоохоронного значення, логістичною кризою в транспортуванні, зберіганні і використанні речовин, які викликають безпеку, з аврійністю і рунаціями мережі комунальних господарств, припиненням інвестиційної підтримки країни тощо.

Військові дії викликали руйнацію інфраструктурних об'єктів підприємств на тимчасово окупованих територіях України, викликали порушення екологічної рівноваги в регіоні, змінили стан довкілля, спричинили небезпеки життя і здоров'я людей. Основні загрози для регіону полягають в затопленні шахт та вихід токсиконебезпечних вод, проникненні їх під землю та потраплянні до річок Сіверський Донець, припиненні діяльності очисних споруд та пошкодженні сховищ радіоактивних відходів, пошкодженні природно-заповідних територій; забрудненні атмосфери та ґрунту продуктами хімії при вибухах боєприпасів, знищенні ландшафту при використанні воєнної техніки, виникненні пожеж тощо.

Ці території не мають можливості проводити оцінку пошкоджених об'єктів природи та промисловості, проводити необхідні ремонтні і відновлювальні роботи, здійснювати державний контроль у сфері охорони природних ресурсів. Екологічний моніторинг становища природного потенціалу територіальних громад в Донецькій та Луганській областях, де органи публічної влади не можуть здійснювати повноваження, не може провидитись, навіть, міжнародні екологічні експерти не можуть оцінити екологічну ситуацію.

Порівняно з європейськими державами Україна недостатньо переробляє та утилізує тверді побутові відходи і має високі показники їх захоронення. Українські полігони перевантажені і не відповідають санітарним нормативам. Значна загроза навколишньому природному середовищу та здоров'ю людини виходить з відходів, що утворились при медичному обслуговуванні, переробці відходів тваринного походження, в фармакологічній та косметологічній промисловостях, вони мають небезпеку отруєння мікроорганізмами тощо.

Пріоритетом державної екологічної політики є біологічна безпека та біологічний захист для запобігання які потрібно створити національну систему «біологічної безпеки та біологічного захисту», яка буде протидіяти біотерористичним діям, захистить громадян від безконтрольних та протиправних поширень генно-модифікованих продуктів, збереже безпечний здоров'ю людини стан природних ресурсів територіальних громад. Потрібні системні дії по виявленню і припиненню поширення небезпечних збудників хвороб, покращити матеріально-технічний стан лабораторій, розвинути моніторингові інструменти, визначити їх вплив на результативність екологічної політики держави.

Ефективність державної екологічної політики визначається станом екологічної безпеки промислових та інших підприємств в сфері дотримання екологічних норм та стандартів. Попередній аналіз показав значну ступінь забруднення довкілля та природних ресурсів, погіршення умов проживання. Рівень надмірного антропогенного навантаження варіюється по окремих областях, та має різні прояви.

Проведене дослідження обсягів утворення відходів в Житомирському регіоні показав, що найбільшими забруднювачами довкілля, що створюють проблеми надмірного антропогенного навантаження по обсягу утворених відходів, станом на 2021 р. займають такі області: Дніпропетровська 242993 (тис. т), Кіровоградська 37604 (тис. т), Полтавська 35104 (тис. т), Донецька 22423 (тис. т) та Запорізька 5126 (тис. т). Рейтинг областей, які є найбільшими

забруднювачами довкілля та здійснюють надмірне антропогенне навантаження по обсягу утворених відходів, станом на 2021 р. наведено в таблиці 2.1 [20].

Таблиця 2.1

Рейтинг областей по обсягу утворенню відходів

Область	Місце в рейтингу	тис. т	у відсотках до загальної кількості
Дніпропетровська	1	242993,1	59,8
Кіровоградська	2	37604,5	9,3
Полтавська	3	35104,3	8,6
Донецька	4	22423,4	5,5
Запорізька	5	5126,8	1,3
Львівська	6	2481,9	0,6
Вінницька	7	2340,5	0,5
Миколаївська	8	2326,8	0,5
Івано-Франківська	9	1947,8	0,4
Тернопільська	10	1904,8	0,5
Харківська	11	1802,5	0,4
Черкаська	12	1294,4	0,4
Київська	13	1265,0	0,3
м.Київ	14	949,8	0,3
Хмельницька	15	927,8	0,3
Одеська	16	739,5	0,2
Волинська	17	732,7	0,2
Чернігівська	18	732,3	0,2
Луганська	19	643,7	0,2
Сумська	20	580,1	0,2

Джерело: [20].

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території.

Посилились проблеми забруднення атмосферного повітря. Як показав аналіз у переліку областей, які є найбільшими забруднювачами довкілля та здійснюють надмірне антропогенне навантаження по обсягу викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, станом на 2021 рік, займають такі області: Донецька 784 (тис. т), Дніпропетровська 657 (тис. т), Івано-Франківська 198 (тис. т), Запорізька 180 (тис. т) та Вінницька 155 (тис. т). Рейтинг областей, які є найбільшими забруднювачами довкілля наведено в таблиці 2.2 [20].

Екологічна політика держави в умовах воєнної агресії також повинна бути спрямована на збереження водних ресурсів. Аналіз показав, що Україна належить до країн з достатнім ступенем забезпечення водними ресурсами по всіх

територіальних громадах. Водночас, статистичні дані доводять, що водні ресурси країни знаходяться на високому рівні забруднення, характерними явищами є збільшення шкідливих викидів у водойми, порушення санітарно-епідеміологічних норм водокористування. Перелік областей, які є найбільшими забруднювачами стічних вод наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.2

Рейтинг областей по обсягу забруднення атмосферного повітря

Область	Місце в рейтингу	тис. т	у відсотках до загальної кількості
Донецька	1	784,4	27,4
Дніпропетровська	2	657,0	22,9
Івано-Франківська	3	198,2	6,9
Запорізька	4	180,8	6,3
Вінницька	5	155,7	5,4
Львівська	6	109,1	3,8
Луганська	7	75,1	2,6
Полтавська	8	55,9	2,0
Черкаська	9	48,3	1,7
Київська	10	48,2	1,7
м.Київ	11	45,5	1,6
Харківська	12	45,0	1,5
Чернігівська	13	31,6	1,1
Одеська	14	29,6	1,0
Хмельницька	15	21,1	0,7
Сумська	16	20,2	0,7
Миколаївська	17	14,2	0,5
Кіровоградська	18	12,2	0,5
Тернопільська	19	10,6	0,4
Житомирська	20	10,3	0,4

Джерело: [20].

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території.

В таблиці 2.3 наведено перелік областей, які є найбільшими забруднювачами довкілля та здійснюють надмірне антропогенне навантаження по скидах забруднених стічних вод, станом на 2021 рік. В рейтингу найбільших забруднювачів є Дніпропетровська 228 (млн м³), Донецька 197 (млн м³), Львівська 70 (млн м³), Запорізька 63 (млн м³), Одеська 32 (млн м³) області [20]. Виправити дану ситуацію, а саме зменшити надмірне антропогенне навантаження на навколишнє природне середовище, покликана державна

екологічна політика, яка реалізується відповідним профільним міністерством.

Таблиця 2.3

Рейтинг областей по забрудненню водою

Область	Місце в рейтингу	Обсяг забруднених стічних вод, млн. м ³	у відсотках до загальної кількості
Дніпропетровська область	1	228,00	20,75
Донецька область	2	197,40	17,96
Львівська область	3	70,10	6,43
Запорізька область	4	63,53	5,80
Одеська область	5	32,33	2,93
Сумська область	6	22,80	2,12
Миколаївська область	7	22,13	2,03
Луганська область	8	18,28	1,66
Чернігівська область	9	13,81	1,29
Харківська область	10	9,71	1,03
Рівненська область	11	4,45	0,41
Черкаська область	12	4,44	0,41
Закарпатська область	13	4,19	0,42
Тернопільська область	14	2,58	0,34
Житомирська область	15	1,98	0,23
Київська область	16	1,93	0,23
Чернівецька область	17	1,85	0,22
Полтавська область	18	1,55	0,21
Кіровоградська область	19	1,31	0,22
Івано-Франківська область	20	1,09	0,14

Джерело: [20].

* Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території.

Реалізація основних положень екологічної політики держави сприяє досягненню наступних результаті, а саме стабілізації екологічної ситуації в країні – до 2025 року, та забезпечує покращення стану навколишнього середовища та його збалансований розвиток до 2030 року. Проведений аналіз встановив, що існуючий стан навколишнього середовища України в період воєнної агресії є вкрай незадовільним. Порушуються норми екологічного законодавства України та міжнародні правові норми, не функціонує ряд інститутів публічного управління екологічними процесами, відбувається масове порушення екологічних норм підприємствами, низька мотивація інститутів громадянського суспільства тощо. Це зумовлює необхідність розвитку

принципово нових підходів до здійснення публічної політики у сфері збалансованого природокористування, які закладено у Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Результативність переходу до екосистемного підходу збалансованого розвитку країни, в умовах воєнної агресії, залежить від формування системи публічного управління, яка на всіх рівнях прийняття рішень, створює сприятливі умови співпраці в сфері екології [18].

У відповідності до стратегічних напрямів екологічного планування, очікується, що на рівні країни скидання забруднених стічних вод у водойми зменшиться. У 2015 р. вони знаходилися на рівні 15,7 % від загального обсягу скиду, у 2020 р. зменшились до 13 %, а до 2030 року досягнуть 5 %. Викид забруднених стічних вод у море також повинен становити 5 % у 2030 р. Більш детальний аналіз реалізації екологічної політики представлено на прикладі діяльності Державної екологічної інспекції Житомирської області. Загальні дані про Інспекцію наведено у табл.2. 4.

Таблиця 2.4

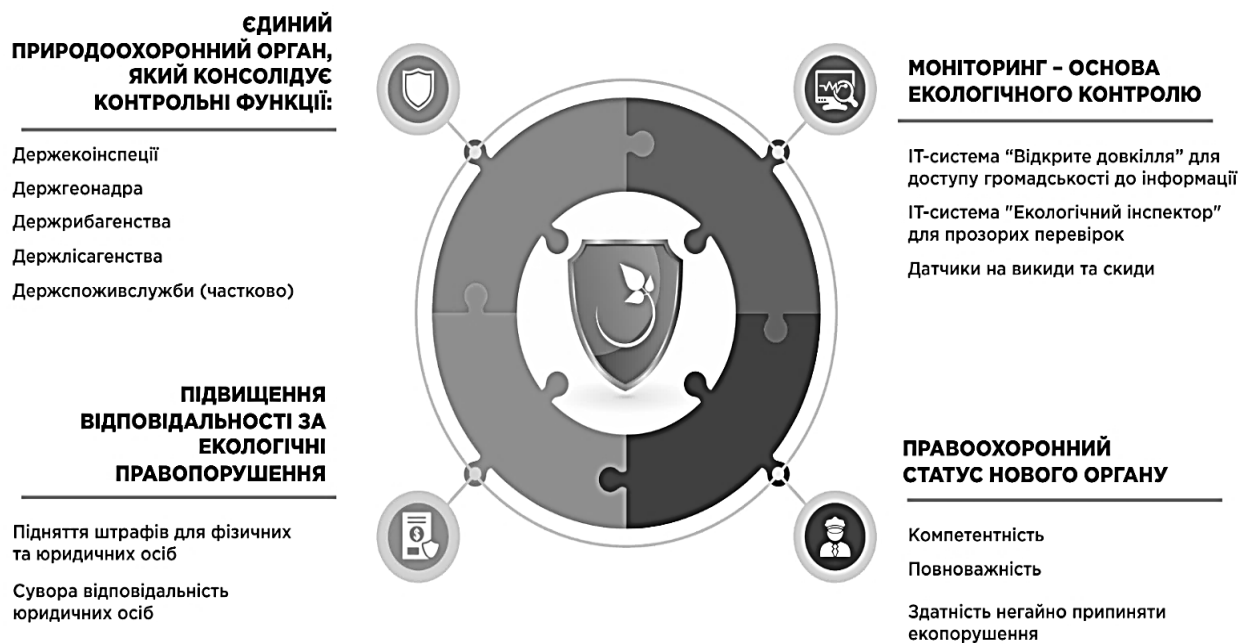
Загальні відомості про Державну екологічну інспекцію Житомирської області

Назва	Пояснення
Назва органу	Державна екологічна інспекція Поліського округу
Центральний орган, якому підпорядковується	Державна природоохоронна служба (Державна екологічна інспекція України)
Організаційно-правова форма	Орган державної влади
Сфера контролю	Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання, відтворення і охорона природних ресурсів
Вид діяльності за КВЕД	Основний: 84.11 Державне управління загального характеру
Тип	Міжтериторіальний
ЄДРПОУ	42163803
Адреса	м. Житомир, вул. Л.Качинського,12а
Телефон	(0412)42-24-38
Кількість інспекторів	69
Керівник	Железняк Максим Сергійович

Джерело: [20].

Основним завданням діяльності Державної екологічної інспекції Житомирської області є: реалізація постійного нагляду у сфері охорони навколишнього природного середовища від надмірного антропогенного впливу, здійснення державного контролю та моніторингу за додержанням вимог чинного законодавства, внесення пропозицій щодо раціонального та ефективного використання, відтворення і охорони природних ресурсів з дотриманням міжнародних принципів.

Принципи публічного управління діяльністю Державної екологічної інспекції Поліського округу в умовах реформування представлено на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Принципи публічного управління діяльністю Державної екологічної інспекції Житомирської області

Організація діяльності Інспекції, в умовах воєнної агресії, відбувається в рамках національної екологічної політики, державної стратегії охорони навколишнього природного середовища та планів діяльності Державної природоохоронної служби. Робота Інспекції здійснюється відповідно до планів роботи, доручень Державної природоохоронної служби України, прокуратури та інших правоохоронних органів, а також спрямована на розгляд звернень та скарг громадян, які надходять в Держекоінспекцію. З метою розробки планів та

стратегії дій тут створюються Колегія Державної екологічної інспекції Житомирської області, робочі групи та сектори для визначення довгострокових стратегічних пріоритетів розвитку та формування відповідних стратегічних систем.

Виявленими проблемами дослідженого регіону, над якими наразі працює інспекція є надмірне антропогенне навантаження на природне середовище, нераціональне використання природних ресурсів та забруднення навколишнього середовища, невідповідність вітчизняного екологічного законодавства нормам європейських країн та провідним світовим екологічних практикам. Місцева влада проводить організаційну та практичну роботу по питаннях підвищення ефективності планових дій та раціонального використання фінансових ресурсів для реалізації природоохоронних заходів.

Таблиця 2.5

Використання коштів обласного фонду охорони навколишнього середовища, тис грн.

№ п/п	Обсяг коштів	Рік		
		2019	2020	2021
1	Залишок коштів на початок звітнього періоду	9737	11207	9830
2	Надходження коштів у звітному періоді –всього	5988	2587	3027
3	Використано коштів - всього	4518	3964	11274
4	Залишок коштів на кінець звітнього періоду	11207	9830	1584
5	% використаних коштів (дані п.3 поділити на /(дані п.1+дані п.2)х 100)	28	28	87

Джерело: Адаптовано автором [41].

Висновки до 2 розділу

У аналітичній частині роботи здійснено аналіз екологічного стану реалізації екологічної політики, проведено організаційно-економічна характеристика Державної екологічної інспекції, вивчено європейський досвід збалансованого природокористування, реалізації екологічної політики з

урахуванням наявних нормативів та стандартів. На прикладі екологічної інспекції розглянуто специфіку запровадження екологізації виробництва. Встановлено, що стратегічне екологічне планування в діяльності Інспекції відбувається в рамках національної екологічної політики, державної стратегії охорони навколишнього природного середовища та планів діяльності Міністерством екології та природних ресурсів і Державної природоохоронної служби.

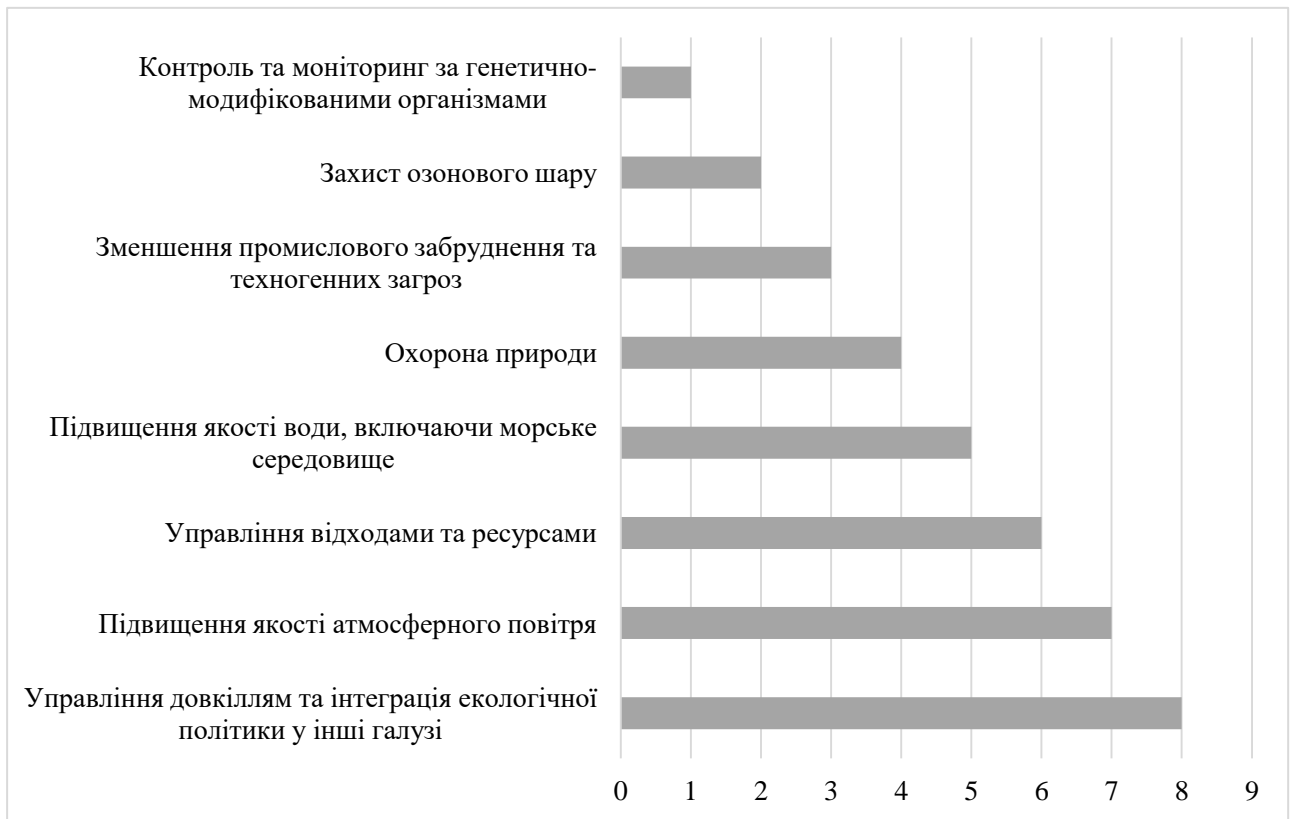
РОЗДІЛ 3.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ

Стратегічні цілі екологічної політики держави полягають у створенні умов орієнтації суспільства на екологічні цінності та стале споживання і виробництво, що може бути забезпечене завдяки реалізації завдань по впровадженню екологічної освіти, активізації інструментів впливу на свідомість, в напрямку її екологізації, заохочення просвітництва у сфері екології. Важлива задача – це удосконалення оцінки ступеня проінформованості інститутів громадянського суспільства в перевагах та інструментах управління раціональним споживанням і виробництвом, станом і цінностями біорізноманіття.

В країні потрібно забезпечити практичну реалізацію результатів наукових розробок вчених в галузі екологічної безпеки та безперервну взаємодію між науковими, публічними і приватними інститутами. Наука повинна стати пріоритетним чинником розробки практичних рекомендацій в галузі екологічної політики держави, в механізмах прийняття рішень та реалізації основних законодавчих норм природокористування.

В умовах воєнної агресії Україні потрібно розвивати партнерські відносини в суспільстві, залучати до розробки і реалізації планів та проектів охорони природи зацікавлених фізичних і юридичних осіб, забезпечити участь інститутів громадянського суспільства в управлінні навколишнім природним середовищем. Вдосконалити та розвинути державну систему управління природоохоронною діяльністю Україна спроможна при впровадженні принципів, що забезпечать екологічну спрямованість урядування, при підтримці продуктивного діалогу з зацікавленими особами, бізнесом, інститутами громадськості при укріпленні інституціональної спроможності державної екологічної політики, рисунок 3.1.

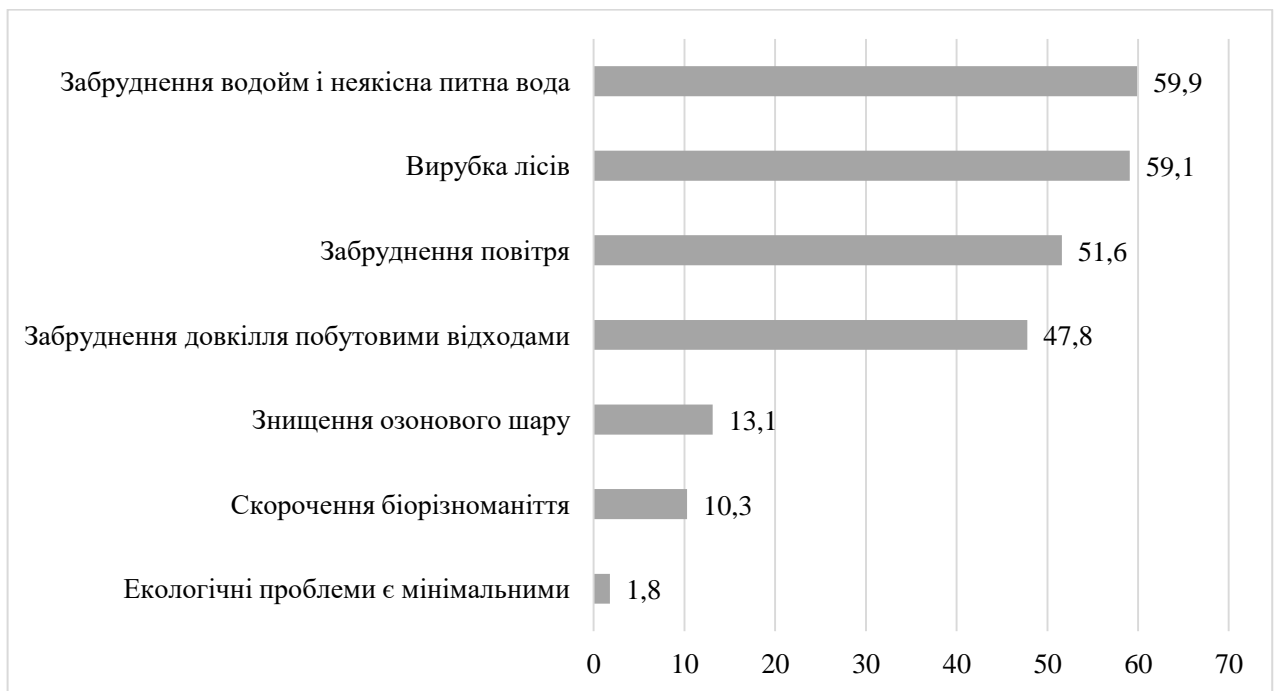

Рис. 3.1. Стратегічні цілі державної екологічної політики.

Джерело: розроблено автором на основі [27].

Інтеграція України до стандартів управління екологічним розвитком Європейського Союзу, передбачає посилення екологічної відповідальності органів публічної влади, бізнесу, інститутів громадянського суспільства. Посилення екологобезпечності діяльності підприємницького сектору пов'язане зі зміною ставлення суб'єктів господарювання до екологічних проблем, до змін стратегічних установок бізнесу, модернізацією організаційної структури в напрямку екологізації виробництва, технологічних процесів у відповідності з принципами і напрямками екологічної політики держави. Екологічна безпека повинна перетворитись на основну загальнолюдську цінність, стати визначальною рисою суспільного світосприйняття, що означатиме перехід до екологічно безпечного розвитку суспільства, домінанти морально-етичних цінностей.

Україна, то в умовах воєнної агресії, має зберегти темпи реалізації пріоритетів екологічного регулювання, які визначені Законом України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» . Публічна влада повинна акцентувати увагу суб'єктів господарювання на напрями стратегічного розвитку територіальних громад, виходячи з екологічних пріоритетів планування, програмування та управління навколишнім середовищем та вирішення екологічних проблем. На рис. 3.2 виокремлено найбільш актуальні екологічні проблеми України.

Рис. 3.2. Актуальні екологічні проблеми України.

Джерело: адаптовано автором [27].

Для України сьогодні вкрай важливо розвинути інструменти екологічного державного планування, та програмування, застосування яких, дасть можливість запобігати помилковим діям органів публічної влади та іншим інституціям, що приймають участь в процесі екологізації природокористування, зменшити до мінімуму екологічні ризики, сприяти екологічній безпеці держави в цілому і територій. Ефективний процес планування сприяє підготуванню до очікуваних змін, дозволяє пристосуватись до наслідків кризових явищ, активно перетворювати об'єкти відповідно вимогам воєнного часу. Антропогенні та

кризові чинники негативно впливають на весь територіальний природно-ресурсний комплекс, земельний, водний, повітряний баланс, тому екологічне планування повинно визначатись комплексом цільових заходів на рівні територіальних громад. Органи публічної влади на всіх рівнях прийняття управлінських рішень повинні спланувати мотиваційні умови для екологізації в напрямку екобезпеки розвитку територій.

Екологічне планування має бути спрямоване на мінімізацію скидів забруднених стічних вод у водні об'єкти, обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, обсягів утворенню відходів, мінімізації вирубки лісів, експлуатації земель сільськогосподарського призначення тощо. В період воєнної агресії теж потрібно розробляти короткострокові та довгострокові плани відновлення біорізноманіття, природних ландшафтів, ресурсного потенціалу територіальних громад.

Усі дії публічних органів повинні бути і спрямовані на зниження природоємності суспільного виробництва, формування екоосвідомості громадян на розуміння ступеня негативного впливу нераціонального використання природних ресурсів антропогенного навантаження на природно-ландшафтні комплекси. Війна знищує природні ресурси України, викликає нічим не вимірні екологічні збитки від забруднення навколишнього середовища, тому надважливо працювати в системі державного управління на випередження і активізувати заходи відновлення навколишнього природного середовища, критичної інфраструктури суспільства. Дослідження показали, що потрібно ввести систему показників вимірювання ступеня екологічності обсягів виробленої продукції, екологічної техноємності територій, визначати міру допустимого антропогенного навантаження на екосистеми територіальних громад, оцінку впливу воєнних дій на здатність природної системи до відтворення зруйнованих природних ресурсів [23].

Оцінка виміру показників природоємності техноємності територій, враховуючи ступінь напруженості екологічного навантаження може бути визначена за формулою:

$$K_e = I_{ij} / T_{ij},$$

I_{ij} – природоємність, що визначається обсягами використання, пошкодження та відновлення якості j -субстанції i -компоненти природного середовища. Так, сьогодні Житомирський регіон посідає 21 місце серед областей України за загальними обсягами викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря з розрахунку на душу населення (62,9 кг/чол., проти 103,3 кг/чол. в середньому по Україні) і 24 місце за викидами забруднюючих речовин в атмосферу в розрахунку на квадратний кілометр. Гранично допустимі (фактичні та оптимальні) концентрації деяких шкідливих речовин у повітрі населених місцевостей представлені у таблиці 3.1 [26].

Таблиця 3.1

Гранична концентрація шкідливих речовин у повітрі, мг/м³

Речовина	Гранично допустимі концентрації (середньодобова) Фактична	Гранично допустимі концентрації (середньодобова) Оптимальна	Гранично допустимі концентрації (максимальна разова) Фактична	Гранично допустимі концентрації (максимальна разова) Оптимальна
Тверді речовини, пил	0,151	0,1359	0,25	0,225
Двоокис сірки	0,052	0,0468	0,54	0,486
Двоокис азоту	0,043	0,0387	0,0854	0,07686
Окис азоту	0,062	0,0558	0,43	0,387
Окис вуглецю	3,01	2,709	5,02	4,518
Аміак	0,042	0,0378	0,23	0,207
Хлористий водень	0,23	0,207	0,24	0,216
Свинець	0,00034	0,000306	0,036	0,0324
Сірководень	0,0055	0,00495	0,035	0,0315
Фенол	0,0034	0,00306	0,015	0,0135
Формальдегід	0,0033	0,00297	0,0354	0,03186

Джерело: адаптовано автором на основі [26].

Дані таблиці відображають вплив шкідливих викидів у атмосферне повітря в процесі впливу комплексу екологічних небезпек, вони в рази збільшились під час війни, включаючи організовані від виробництва та неорганізовані викликані воєнними діями. Враховуючи, що значна частка очисних споруд зруйнована, значна частина шкідливих речовин перестали

вловлюватись і очищуватись, викиди не знешкоджуються та утилізуються, це становить величезні загрози для екології і людини.

В теперішніх умовах потрібно розробити технології, які будуть фіксувати бсяги шкідливих речовин, що потрапляють до атмосфери, не тільки на рівні підприємств, а і в територіальних громадах в цілому у вигляді оцінки сумарної кількості тон, викинутих за рік та максимального значення інтенсивності викидів – грам за секунду. Проведення екологічної політики є надзвичайно важливим, якщо ви хочете впровадити стандарт екологічного менеджменту, такий як ISO 14001. Також важливо, якщо ви зараз працюєте чи маєте намір працювати з великими організаціями, або якщо вам потрібно продемонструвати клієнтам та іншим зацікавленим сторонам, що ви можете відповідально керувати своїми впливами на навколишнє середовище.

Висновки до 3 розділу

Європейський досвід засвідчує, що залучення громадськості до планування діяльності з використання й охорони навколишнього середовища служить хорошим стимулом для населення у справі зростанні екологічної культури, громадської активності для проведення відповідного контролю, а також для практичної участі мешканців Поліського округу у виконанні природоохоронних заходів. Роль громадян в екологічному контролі сьогодні повинна посилюватись, що зумовлено необхідністю активізації громадськості в умовах переходу до сталого розвитку, а також виникненням більшої кількості суб'єктів господарювання. Усе це відповідає принципу гласності у вирішенні природоохоронних завдань.

У рамках наближення законодавства України до норм ЄС вже є відчутний результат. Верховна Рада України прийняла Закон України “Про оцінку впливу на навколишнє середовище”, який надає можливість впровадити прогресивну, оновлену європейську модель оцінки впливу на навколишнє середовище.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

В проведеному дослідженні узагальнено накопичений досвід з питань формування екологічної політики України в умовах воєнної агресії російської федерації проти України. На цій підставі обґрунтовано пропозиції і вироблено практичні рекомендації. Основні висновки, які зроблені в ході дослідження, є наступними:

У теоретичній частині роботи розглянуто та узагальнено наукові положення щодо поняття екологічної політики в системі публічного управління та адміністрування, виокремлено чинники формування та екологічної політики держави в умовах воєнного стану, окреслено екологічні аспекти формування та реалізації потенціалу територіальних громад з використанням європейського досвіду.

Обґрунтовано ідею впливу воєнних дій на екологічні проблеми, визначено напрями запобігання глобальної екологічної катастрофи та захист оточуючого середовища через реалізацію основних концептуальних положень сталого розвитку та раціонального природокористування. В роботі запропоновано модернізацію інституцій публічного управління та адміністрування та визначення пріоритетів реалізації екологічної політики України. виокремлено перспективи запровадження екологічної політики на вітчизняних підприємствах, окреслено напрями формування мотиваційного менеджменту для вирішення екологічних проблем.

Обґрунтовано, що співробітництво між Україною та Євросоюзом в галузі охорони навколишнього середовища, в період воєнної агресії, повинне бути спрямоване на боротьбу зі знищенням екологічної інфраструктури України, на подолання проблем погіршення екологічних умов господарювання, ефективний моніторинг рівня забруднення, оцінку екологічних умов функціонування територіальних громад.

Доведено, що інформаційні інструменти публічного адміністрування в системі екологічної політики, сприяють запобіганню локальному та

регіональному забрудненню, сприяють поураченню механізмів управління відтворенням природного середовища. Країні, в умовах воєнного стану, потрібне ефективне та екологічно безпечне використання енергетичних ресурсів, екологічно безпечна промисловість, зменшення обсягів використання промислових відходів, позитивний вплив сільського господарства на довкілля, ефективне використання та управління біологічними ресурсами.

Пріоритетні напрями екологічної політики України, в умовах воєнного стану, повинні виходити з створення ефективних інструментів вирішення регіональних екологічних проблем через створення інститутів, які припинять порушення вимог природокористування. Основні завдання співпраці України та Європейського Союзу в сфері екології є розробка загальної стратегії екологізації довкілля, плани і програми продовження інституційних реформ, створення інструментів розподілу компетенції по управлінню довкіллям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрейцев В.І. Екологічне право і законодавство суверенної України: проблеми реалізації державної екологічної політики: монографія. Д. : Нац. гірн. ун-т, 2011. 373 с.
2. Балацький О. Екологічний менеджмент: проблеми і перспективи становлення та розвитку. Економіка України. 2000. № 5. С. 15–23.
3. Барабашова Н. В. Регіон у правовому забезпеченні екологічної безпеки України: Дис. ...докт. юрид. наук: 12.00.06. К., 2013. 445 с.
4. Беленький А. Соответствовать мировым тенденциям : рынок экологически чистой (органической) продукции. Овощеводство. 2010. № 3. С. 25–29.
5. Брундтланд Г.Х. Наше общее будущее: доклад Всемирной комиссии по вопросам окружающей среды и развития. ООН, 1987. 412 с
6. Бубенко С. П. Організаційно-економічний механізм експортної діяльності підприємства. Фінанси України. 2012. № 10. С. 75–81.
7. Василенко С. В. Стратегія розвитку підприємства: теоретичні підходи до осмислення, визначення та формування. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://intkonf.org/>
8. Василенко Ю. В. Зовнішня торгівля України: чинники, моделі, тенденції. К., 2007. 309 с.
9. Васюта О.А. Проблеми екологічної стратегії України в контексті глобального виміру. Тернопіль: «ГалДрук» , 2001. С. 227, 228.
10. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика: Монографія. Луцьк: Надстир'я, 2008. 528 с.
11. Головкін О. В. Організаційно-правові засади державного контролю і нагляду у галузі охорони довкілля в Україні : моногр. Кам'янець-Подільський : ПП «Вид-во «ОІЮМ» , 2011. 424 с
12. Данкевич Є. М. Міжгалузєва інтеграція в аграрному секторі економіки: монографія. Житомир: “Полісся”, 2013. 400 с.

13. Деякі питання Державної природоохоронної служби України: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 № 750 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/750-2019-%D0%BF>
14. Іванюта С. П., Качинський А.Б. Екологічна безпека регіонів України: порівняльні оцінки. Стратегічні пріоритети. 2013. № 3 (28). С. 157–164.
15. Лазор О. Я. Державне управління у сфері реалізації екологічної політики: організаційно-правові засади: монографія. Львів : Ліга-Прес, 2003. 542 с.
16. Лисенко Ю. Екологічний підхід до управління підприємством Економіка України. 2003. № 5. С. 33–40.
17. Літвак С. М. Екологічний менеджмент і аудит: Навч. посібник К.: ВД «Професіонал» , 2006. 200 с.
18. Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>
19. Островерх О.О. Природоохоронне законодавство та охорона праці: конспект 11 лекцій / О.О. Островерх, Т.М. Ковалевська. Х.: НУЦЗУ, 2011. 162 с.
20. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
21. Панько Б. Проблеми еколого-економічного менеджменту довкілля Економіка України. 2001. № 8. С. 45–51.
22. Питання реалізації Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 102 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/102-2018-%D0%BF>

23. Поводження з відходами. Виявлення відходів і подання інформаційних даних про відходи. Загальні вимоги: ДСТУ 3911-99. К.: Держпромнагляд, 2010.

24. Погріщук Г. Б. Інструменти екологічної політики: теоретичний аспект Теорія та практика ринкових перетворень: економічний та соціальний контекст: Зб. матеріалів всеукр. науково-практ. конференції 20-22 березня 2008 р. Том II. Вінниця: ВІЕ ТНЕУ, 2008. С. 89–92.

25. Потай О. А. Концептуальні засади екологічного менеджменту підприємства Регіональна економіка. 2008. № 1. С. 226–235.

26. Правова охорона довкілля : сучасний стан та перспективи розвитку : монографія / [А. П. Гетьман, А. К. Соколова, Г. В. Анісімова та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана . – Харків : Право, 2014. – 783 с

27. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000 № 1602-III [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>

28. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19/paran86#n86>

29. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.05.2018 № 353-р [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/353-2018-%D1%80>

30. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 21.12.2010 р. № 2818-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2818-17/> (втрата чинності 01.01.2020 року)

31. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>

32. Про стратегічну екологічну оцінку: Закон України від 20.03.2018 № 2354-VIII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19>

33. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

34. Про схвалення Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.05.2017 № 616-р [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616-2017-%D1%80>

35. Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду до 2020 року: затв. Розпорядженням Кабінету міністрів України від 03.04.2017 р. № 275-р [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/programa-diyalnosti-uryadu/serednostrokovij-plan-prioritetnih-dij-uryadu-do-2020-roku-ta-plan-prioritetnih-dij-uryadu-na-2017-rik>

36. Співпраця між Україною та ЄС у галузі охорони навколишнього середовища. Суми: Університетська книга, 2017. 759 с.

37. Хусанов Т. Основы экологического менеджмента. Проблемы теории и практики управления. 1998. № 5. С. 46–53.

38. Шевчук В. Я. Екологічне управління: Підручник К.: Либідь, 2004. 432 с.

39. Dankevych E., Dankevych V., Chaikin O. Ukraine agricultural land market formation preconditions. Acta Univ. Agric. Silvic. Mendelianae Brun. 2017, No. 65, pp. 259–271.

40. <https://mepr.gov.ua/timeline/Nacionalna-ekologichna-politika.html>

41. <https://ecopolitic.com.ua/news/ekologicheskaya-politika-ukrainy-za-chetyre-mesyaca-vojny-dostizheniya-provaly-i-podvodnye-kamni/>